

VU Research Portal

Het partnerpensioen volgens de Wet toekomst pensioenen

Lutjens, Erik; Kappelle, Hendrik Maarten

published in

Tijdschrift voor Pensioenvraagstukken
2023

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

document license

Article 25fa Dutch Copyright Act

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Lutjens, E., & Kappelle, H. M. (2023). Het partnerpensioen volgens de Wet toekomst pensioenen. *Tijdschrift voor Pensioenvraagstukken*, 2023(1), 7-17. Article 2023/2.
https://www.inview.nl/document/idpass414323babd0440f6b221b51825f6168e?ctx=WKNL_CSL_167

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Het partnerpensioen volgens de Wet toekomst pensioenen

TPV 2023/2

Standaardisering van het nabestaandenpensioen. Dat is een van de met zoveel woorden in de titel van het voorstel voor de Wet toekomst pensioenen opgenomen doelen. Het doel van de standaardisering is het nabestaandenpensioen duidelijker te maken en schrijnende gevallen te voorkomen. De uitwerking van de standaardisering richt zich op de definitie van de gezamenlijke huishouding en het karakter, de vormgeving, van het partnerpensioen. Op beide onderdelen bevat het wetsvoorstel wezenlijke veranderingen ten opzichte van het huidige recht. Deze veranderingen gaan gepaard met vraagstukken van overgangsrecht en kunnen leiden tot situaties waarin de dekking van het nabestaandenpensioen is vervallen. In dit artikel analyseren wij het partnerpensioen volgens het voorstel voor de Wet toekomst pensioenen (hierna: het wetsvoorstel of de WTP). Wij gaan in op het begrip partner, op het karakter van het nabestaandenpensioen, op het overgangsrecht en op het einde van de dekking van het nabestaandenpensioen en de mogelijkheden om dat einde te voorkomen. Aan het slot bespreken wij of het met de standaardisering beoogde doel is bereikt.

1. Achtergrond: waarom standaardisering?

Een adequaat nabestaandenpensioen is ondanks de opkomst van tweeverdieners in een huishouden (in plaats van één kostwinner) nog steeds belangrijk. In het huishouden met één kostwinner is evident dat het wegvallen van het inkomen van de kostwinner ingrijpend is. In een huishouden met tweeverdieners is vaak sprake van een ongelijke inkomensverdeling, waardoor de ene, minder verdienende, partner meer afhankelijk is van het inkomen van de andere partner dan omgekeerd. Ook dan is een adequaat nabestaandenpensioen belangrijk bij het wegvallen van het inkomen van de andere partner.²

Nabestaandenpensioenregelingen zijn vaak verschillend op het punt van de verzekeringsvorm (opbouw- of risicobasis), de hoogte, de wijze van financiering en de eisen die gelden voor ongehuwd samenwonenden om als partner in de pensioenregeling aangemerkt te kunnen worden. De nabestaandenpensioenregelingen zijn hierdoor onoverzichtelijk en onduidelijk voor de deelnemers wat kan leiden tot het ongewild en onbewust onverzekerd zijn voor nabestaandenpensioen. Daarom is standaardisering volgens de memorie van toelichting bij de WTP gewenst, zodat het nabestaandenpensioen 'adequater en begrijpelijker' wordt en 'risico's' voor nabestaanden worden ver-

kleind. Het doel is om 'schrijnende situaties' zoveel mogelijk te voorkomen.³ Schrijnende situaties zijn situaties waarbij de nabestaande na het overlijden van de (ex-)deelnemer in de pensioenregeling zonder adequaat (pensioen)inkomen achterblijft. In dit artikel analyseren wij of dit doel is bereikt met de voorgestelde veranderingen.

Het nabestaandenpensioen omvat het partnerpensioen en het wezenpensioen. Wij zoomen in op het partnerpensioen en noemen het wezenpensioen slechts zijdelings. Bij de bespreking nemen wij de volgens de WTP gewijzigde artikelen van de Pensioenwet tot uitgangspunt. Voor de Wet verplichte beroepspensioenregeling bevat de WTP overeenkomstige gewijzigde artikelen. Als opmerking vooraf wijzen wij erop dat, tenzij wij anders vermelden, de regels in de WTP over partnerpensioen zowel gelden voor het partnerpensioen in de basispensioenregeling, als voor het partnerpensioen in de vrijwillige pensioenregeling, als ook voor het netto-partnerpensioen. Hierbij tekenen wij aan dat volgens artikel 117 lid 2 en 3 Pensioenwet het netto-partnerpensioen door een pensioenfonds slechts als vrijwillige pensioenregeling mag worden uitgevoerd.

2. Begrip partner en gezamenlijke huishouding

2.1 Consultatieversie

Het partnerbegrip in de WTP is aanmerkelijk anders dan in eerste instantie in de Consultatieversie. Met name de definitie van het begrip 'gezamenlijke huishouding', waaraan het partnerbegrip wordt opgehangen, zorgde in eerste instantie voor situaties waarin sprake kon zijn van 'onbedoeld partnerschap' en 'onbedoeld niet-partnerschap'.⁴ De definitie in de Consultatieversie was geënt op de definitie in de socialezekerheidswetgeving. Het blijkt volgens de regering voor pensioenuitvoerders te ingewikkeld om deze invulling van de gezamenlijke huishouding uniform uit te voeren. Daarom herzag de regering de definitie in het definitieve wetsvoorstel en introduceert objectieve criteria die eenvoudiger te hanteren zijn.⁵

2.2 Wetsvoorstel WTP, civiel

De partner in de zin van de WTP is de echtgenoot, geregistreerde partner, of de partner in de zin van de pensioenovereenkomst. De wettekst vult echter meteen al in wanneer daarvan sprake is. Een partner in de zin van de pensioenovereenkomst is de meerderjarige persoon die met de werknemer of de gewezen werknemer een gezamenlijke huishouding voert, tenzij het betreft een bloedverwant in de eerste graad, een bloedverwant in de tweede graad in de rechte lijn, een meerderjarig stiefkind of

1 Prof. dr. Erik Lutjens is hoogleraar Pensioenrecht aan de vrije Universiteit Amsterdam en advocaat pensioenrecht bij DLA Piper; prof. mr. Herman Kapelle is hoogleraar Fiscaal Pensioenrecht aan de vrije Universiteit Amsterdam en adviseur MT Aegon Nederland.

2 *Kamerstukken II 2017/18, 32 043, nr. 393.*

3 *Kamerstukken II 2021/22, 36 067, nr. 3, p. 192.*

4 Zie Lutjens, Kappelle, Dieleman, Van der Poel & Schop, *TPV 2021/38*, onderdeel 2.6 en 2.7.

5 *Kamerstukken II 2021/22, 36 067, nr. 3, p. 300.*

meerderjarig voormalig pleegkind.⁶ In zoverre is het dus niet mogelijk om in de pensioenovereenkomst een andere partnerdefinitie te hanteren, zoals dat op basis van de huidige partnerdefinitie in de Pensioenwet⁷ wel kan. De huidige partnerdefinitie leidt volgens de regering tot diversiteit in de invulling van het partnerbegrip voor ongehuwd samenwonenden, waardoor het kan gebeuren dat partner A in de pensioenregeling van partner B wel als partner wordt gezien, maar dat omgekeerd partner B niet als partner wordt gezien in de pensioenregeling van A. Wanneer deze partner B van baan wisselt, is het mogelijk dat partner A in de pensioenregeling van de nieuwe werkgever niet als partner wordt gezien. Dit kan tot onwenselijke situaties leiden – zoals schrijvende gevallen van onbewust niet verzekerd zijn – en zorgt voor onduidelijkheid bij deelnemers en hun partners. Steeds minder mensen kiezen ervoor om te trouwen, in plaats daarvan kiezen ze voor een geregistreerd partnerschap of wonen ze ongehuwd samen. Een uniform partnerbegrip wordt daardoor maatschappelijk gezien relevanter. Daarom komt er één wettelijke pensioendefinitie, die geldt voor alle partnerpensioenen in de tweede pijler.⁸

Van een gezamenlijke huishouding is volgens de WTP sprake als de betrokkenen een notarieel verleden samenlevingscontract hebben gesloten waarin zij zich wederzijds hebben verplicht bij te dragen in de kosten van levensonderhoud, of er sprake is van een samenlevingsverklaring.⁹ Bij bepaald partnerschap verklaren de partners in deze verklaring, die door hen beiden moet zijn ondertekend, dat zij woonachtig zijn op hetzelfde adres en voor elkaar zorgen. De verklaring moet naar de pensioenuitvoerder zijn gestuurd om als gezamenlijke huishouding in de zin van de WTP te kunnen gelden.¹⁰ Bij onbepaald partnerschap verklaren de partners in de samenlevingsverklaring dat zij op hetzelfde adres wonen en voor elkaar zorgen, of verklaart de overblijvende partner na het overlijden van de andere partner dat hij partner van de overledene is geweest en maakt hij aannemelijk met de overledene een gezamenlijke huishouding te hebben gevoerd. Daarvan is in ieder geval sprake als er gedurende zes maanden een inschrijving is geweest op hetzelfde adres én uit de relatie een kind is geboren of erkenning heeft plaatsgevonden van een kind van de een door de ander, dan wel er gezamenlijk eigendom van een huis was, een huurcontract op beider naam, of in de pensioenregeling van de overblijvende partner de overleden werknemer of gewezen werknemer als

partner is aangemerkt.^{11, 12} Iemand kan voor de toepassing van de Pensioenwet op enig moment slechts één partner hebben. Als iemand op dat moment meer dan één partner zou hebben, wordt alleen de partner uit de oudste relatie als partner in de zin van de Pensioenwet aangemerkt.¹³ Hoe te handelen als iemand gelijktijdig een relatie met meerdere partners aangaat, is (nog) niet geregeld. Van belang hierbij is dat het einde van een relatie niet per definitie ook het einde van de hoedanigheid van partner in de zin van de Pensioenwet meebrengt. Het verbreken van de gezamenlijke huishouding leidt er in geval van een huwelijk of een geregistreerd partnerschap niet automatisch toe dat geen sprake meer is van een partner in de zin van artikel 1 Pensioenwet. Een eventuele nieuwe partner komt dan niet in aanmerking voor partnerpensioen, omdat hij/zij als latere partner geen partner is in de zin van de Pensioenwet. Dat is immers nog steeds de echtgenoot of geregistreerde partner zolang het huwelijk of het geregistreerde partnerschap niet is ontbonden. Indien sprake is van een samenlevingsverklaring, waarin de partners verklaren op hetzelfde adres te wonen en voor elkaar te zorgen, is het zaak deze verklaring in te trekken na beëindiging van de relatie om te voorkomen dat sprake kan zijn van meerdere partners, waarbij de eerste dan als partner in de zin van de Pensioenwet geldt.

De WTP legt per de inwerkingtredingsdatum (beoogd is 1 juli 2023) deze kaders voor een meer gestandaardiseerd partnerpensioen vast. Het is volgens de regering aan de sociale partners om hier in de onderhandelingen over de inhoud van de pensioenregelingen vorm te geven. Uiterlijk op 1 januari 2027 moet het partnerpensioen voldoen aan deze nieuwe kaders.¹⁴ Daarbij is het niet meer mogelijk een andere partnerdefinitie te hanteren dan de definitie zoals opgenomen in het voorgestelde artikel 1 Pensioenwet.

2.3 Wetsvoorstel WTP, fiscaal

De voorgestelde definitie van partnerpensioen in de Wet op de loonbelasting 1964 (Wet LB 1964) bevat een verwijzing naar het partnerbegrip in de Pensioenwet. Ten opzichte van de huidige definitie wordt toegevoegd dat bij het partnerpensioen sprake moet zijn van een inkomensvoorziening na het overlijden van een werknemer of gewezen werknemer ten behoeve van de partner of gewezen partner in de zin van artikel 1 van de Pensioenwet. Dit geldt zowel voor het partnerpensioen op risicobasis bij overlij-

6 Voorgestelde nieuwe definitie van partner in artikel 1 Pensioenwet.

7 Echtgenoot, geregistreerde partner of partner in de zin van de pensioenovereenkomst.

8 *Kamerstukken II* 2021/22, 36 067, nr. 3, p. 197.

9 Voorgestelde artikel 2a lid 1 Pensioenwet.

10 Voorgestelde artikel 2a lid 2 Pensioenwet.

11 Voorgestelde artikel 2a lid 3 en 4 Pensioenwet.

12 Interessante vraag is nog of buitenlandse samenwoningsrelaties hier onder (kunnen) vallen. Dat hangt af van de omstandigheden van het geval. Zo is de 'wettelijke samenwoning' in België een vorm van samenwonen die niet tevens een liefdesrelatie hoeft te zijn. De Belgische 'akte van wettelijk samenwonen' voldoet niet met zekerheid aan de in artikel 10:61 lid 5 onderdeel c BW opgenomen voorwaarden om erkend te worden als geregistreerd partnerschap. Overigens signaleren wij dat het HvJ EU 8 december 2022, zaak C-731/21 oordeelde dat een nationale regeling die de toekenning van een overlevingspensioen afhankelijk stelt van de inschrijving in het nationale register van een in een andere lidstaat rechtsgeldig gesloten en geregistreerd partnerschap strijdig is met artikel 45 VWEU betreffende het vrije verkeer van werknemers.

13 Voorgestelde artikel 16 Pensioenwet.

14 *Kamerstukken II* 2021/22, 36 067, nr. 3, p. 206.

den vóór de pensioendatum als het partnerpensioen op opbouwbasis bij overlijden op of na de pensioendatum.

De Belastingdienst plaatst een kanttekening bij deze wijzigingen in de Wet LB 1964 naar de Pensioenwet. De Belastingdienst geeft aan bij vooroverleggen om de fiscale juistheid van een pensioenregeling te toetsen, een voorbehoud te zullen maken voor deze bepalingen, aangezien de Belastingdienst geen oordeel kan geven over het juist toepassen van bepalingen uit de Pensioenwet.¹⁵ De in artikel 19d Wet LB 1964 opgenomen aanwijzingsbevoegdheid van de Minister van Financiën is in dit kader bij de Tweede nota van wijziging uitgebreid met de situatie waarin voor pensioenregelingen waarvoor door DNB of AFM maatregelen zijn opgelegd, of waarvoor een rechterlijke uitspraak heeft plaatsgevonden op grond waarvan de regeling in overeenstemming moet worden gebracht met de Pensioenwet, de Wet verplichte beroepspensioenregeling of op die wetten gebaseerde regelingen. De Wet LB 1964 kent verschillende verwijzingen naar de Pensioenwet en de Wet verplichte beroepspensioenregeling. De WTP breidt dit bijvoorbeeld in de hiervoor beschreven definitie van het partnerpensioen uit. Als DNB, AFM of de rechter oordeelt dat een pensioenregeling niet in lijn is met bepalingen in de Pensioenwet of de Wet verplichte beroepspensioenregeling waarnaar wordt verwezen in de Wet LB 1964, kan dat leiden tot een fiscaal onzuivere pensioenregeling. De uitbreiding van de aanwijzingsbevoegdheid voorkomt dit. De uitbreiding geldt nadrukkelijk niet voor fiscale bepalingen in een pensioenregeling. De Belastingdienst kan deze vooraf toetsen en een inhoudingsplichtige kan op grond van artikel 19c Wet LB 1964 een beschikking krijgen waarin de Belastingdienst aangeeft dat sprake is van een fiscaal zuivere pensioenregeling.¹⁶

2.4 Overgangsrecht

Het overgangsrecht voorkomt dat er sprake kan zijn van partnerschap onder het huidige regime dat niet valt onder de definitie van het nieuwe regime en vice versa. Hoewel het wetsvoorstel een ruimere partnerdefinitie introduceert, is het mogelijk dat door de uniformering van de partnerdefinitie en de daaruit voortvloeiende wijzigingen van de pensioenovereenkomsten bepaalde personen niet langer als partner in de zin van de Pensioenwet worden aangemerkt. De regering acht het onwenselijk dat deze personen bij het overlijden van de werknemer of gewezen werknemer enkel als gevolg van deze wetswijziging en de daaruit voortvloeiende wijziging van de pensioenovereenkomst niet langer aanspraak kunnen maken op partnerpensioen.¹⁷

Op grond van het voorgestelde artikel 220g Pensioenwet blijft iemand die vóór het overgangstijdstip kwalificeerde als partner op basis van de oude definitie, partner in de zin van de Pensioenwet zolang de betreffende relatie met de werknemer of gewezen werknemer wordt voortgezet. Dit is bijvoorbeeld het geval in een pensioenregeling

waarin het ingeschreven staan op hetzelfde adres voldoende is om als partner te kwalificeren, zonder dat daarvoor aanvullende eisen gelden zoals een notariële akte of een samenlevingsverklaring.

Omgekeerd verkrijgt een partner die in het huidige systeem niet kwalificeert als partner in de zin van de pensioenovereenkomst door de inwerkingtreding van het nieuwe regime geen aanspraken op (bijzonder) partnerpensioen over de periode tot het overgangstijdstip (dat is: het tijdstip waarop de pensioenuitvoerder de gewijzigde pensioenovereenkomst betreffende het nabestaandenpensioen gaat uitvoeren, maar uiterlijk 1 januari 2027). Deze bepaling is pas bij de Derde nota van wijziging¹⁸ in het wetsvoorstel opgenomen. Dit is bijvoorbeeld het geval als de nieuwe partnerdefinitie ten aanzien van samenwonen ruimer is dan de bestaande partnerdefinities in de huidige pensioenovereenkomst, of in het geval dat er geen partnerpensioen voor samenwoners was. Zonder deze bepaling zou er sprake kunnen zijn van nieuwe opgebouwde rechten over de periode, vóór het overgangstijdstip, die er in eerste instantie niet waren. Immers, bij de premiestelling en opbouw van het partnerpensioen onder de huidige partnerdefinitie is geen rekening gehouden met de met dit wetsvoorstel geïntroduceerde wijzigingen en is er in het verleden geen premie betaald voor nieuw ontstane aanspraken op basis van de nieuwe partnerdefinitie. De situatie dat de nieuwe regels voor partnerpensioen zouden leiden tot onvoorziene extra kosten voor opgebouwd partnerpensioen uit het verleden is volgens de regering ongewenst. Daarom komt in die situatie de samenwonende partner niet in aanmerking voor een uitkering op basis van dit opgebouwde partnerpensioen of bijzonder partnerpensioen over de periode voor het overgangstijdstip. Dit laat verder onverlet dat de samenwonende partner recht heeft op een partnerpensioenuitkering op grond van het nieuwe recht (wat bij overlijden vóór de pensioendatum op risicobasis is).¹⁹

De wijziging van de partnerdefinitie heeft geen consequenties voor reeds ingegane partnerpensioenen, deze worden geëerbiedigd.²⁰ Het wetsvoorstel regelt via overgangsrecht tevens dat de tot het moment van overgang naar een nieuw kader voor partnerpensioen opgebouwde aanspraken op partnerpensioen beschikbaar moeten blijven om te voorkomen dat er onevenredige nadelen bij partners of toekomstige ex-partners ontstaan. Concreet betreffen dit de aanspraken op partnerpensioen die zijn opgebouwd vóór de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel, met als uiterste moment 1 januari 2027.²¹ Met andere woorden een persoon die voor het overgangstijdstip als partner aanspraakgerechtigde was voor partnerpensioen op opbouwbasis blijft aanspraakgerechtigde voor de tot het overgangstijdstip opgebouwde aanspraak op partnerpensioen.

15 *Kamerstukken II 2021/22, 36 067, nr. 3, p. 354.*

16 *Kamerstukken II 2021/22, 36 067, nr. 15, p. 14.*

17 *Kamerstukken II 2021/22, 36 067, nr. 3, p. 421-422.*

18 *Kamerstukken II 2022/23, 36 067, nr. 43.*

19 *Kamerstukken II 2022/23, 36 067, nr. 43, p. 30.*

20 *Kamerstukken II 2021/22, 36 067, nr. 3, p. 199.*

21 *Kamerstukken II 2021/22, 36 067, nr. 3, p. 207.*

Dit geldt evenzeer voor de situatie dat gedurende het grootste gedeelte van de huwelijkse periode onder de regels van het huidige recht partnerpensioen is opgebouwd en een deelnemer en diens partner gaan scheiden. De regering vindt het onwenselijk dat in verband met de overgang naar een nieuw stelsel rondom het nabestaandenpensioen geen bijzonder partnerpensioen beschikbaar is dat tot uitkering kan komen bij overlijden van de deelnemer vóór pensioendatum. Het overgangsrecht bewerkstelligt dat reeds bestaande aanspraken op bijzonder partnerpensioen ook na de overgang naar een nieuw stelsel voor partnerpensioen beschikbaar moeten blijven.²²

3. Karakter

De meest wezenlijke wijziging is het onderscheid in het wetsvoorstel tussen het partnerpensioen bij overlijden vóór de pensioendatum en het partnerpensioen bij overlijden op of na de pensioendatum.

3.1 *Partnerpensioen ter dekking van risico op overlijden op of na pensioendatum*

Het wetsvoorstel voorziet niet in een inhoudelijke wijziging ten aanzien van het partnerpensioen ter dekking van het risico op overlijden op of na de pensioendatum. Een dergelijk partnerpensioen is altijd op opbouwbasis. Van daar dat de premie ervoor deel uitmaakt van de maximaal fiscaal gefaciliteerde premie. Voor de fiscale facilitering geldt dat de dekking maximaal 70% van ouderdompensioen op de pensioendatum mag bedragen. Op de pensioendatum kan een deelnemer ervoor kiezen om een deel van het partnerpensioen uit te ruilen naar ouderdompensioen. Hiervoor heeft hij dan wel de instemming van zijn partner nodig. Daarin verandert er niets ten opzichte van het huidige stelsel. Het omgekeerde, uitruil van ouderdompensioen naar partnerpensioen, blijft ook mogelijk. Het partnerpensioen mag in dat geval maximaal 70% zijn van het ouderdompensioen ná de uitruil.²³

3.2 *Partnerpensioen ter dekking van risico van overlijden vóór pensioendatum*

Voor het partnerpensioen ter dekking van het risico op overlijden vóór de pensioendatum is in de WTP uitsluitend sprake van een partnerpensioen op risicobasis.²⁴ Dat wil zeggen dat er jaarlijks een risicopremie wordt betaald voor de dekking in dat desbetreffende jaar en er geen waarde wordt opgebouwd. Hier is wél sprake van een wijziging van het fiscale maximum. In het huidige systeem ligt het fiscale maximum van het partnerpensioen op 70% van het bereikbare ouderdompensioen. In het nieuwe systeem is dit 50% van het laatste pensioengevende loon. De maximale hoogte van het partnerpensioen bij overlijden vóór pensioendatum wordt daarmee – anders dan de huidige begrenzing van het partnerpensioen – onafhankelijk van het aantal dienstjaren en rechtstreeks gebaseerd op het pensioengevend loon zonder dat daarop een fran-

chise in mindering komt.²⁵ Dit is met name een verbetering voor deelnemers met korte dienstverbanden en/of laag pensioengevend loon.

In het voorgestelde artikel 18f Wet LB 1964 geldt echter als grondslag voor het nabestaandenoverbruggingspensioen nog steeds 8/7 maal de nominale uitkering ingevolge de Anw. Ten opzichte van het huidige artikel 18f Wet LB 1964 vervalt alleen de component het verschil in verschuldigde premies volksverzekeringen vóór en na de AOW-datum. Het nabestaandenoverbruggingspensioen is bedoeld om nabestaanden die geen Anw-uitkering hebben de mogelijkheid te bieden dit te compenseren. In een pensioenregeling waarbij via een franchise rekening wordt gehouden met de AOW (en dus indirect ook met de Anw) is dat een logische en nuttige bepaling. Maar bij het nieuwe partnerpensioen bij overlijden vóór de pensioendatum is geen sprake meer van een franchise. De uitkering bedraagt maximaal 50% van het pensioengevend loon. De Anw als grondslag voor het nabestaandenoverbruggingspensioen dient dus geen enkel doel meer. Onze aanbeveling is dan ook het artikel zodanig te vereenvoudigen dat deelnemers een partnerpensioen dat minder bedraagt dan het fiscale maximum vrijwillig kunnen aanvullen tot dit fiscale maximum.

Het partnerpensioen bij overlijden vóór pensioendatum kan niet eerder ingaan dan op de eerste dag van de kalendermaand waarin de werknemer overlijdt en niet later dan op de eerste dag van de kalendermaand volgend op de maand van overlijden.²⁶ De huidige mogelijkheid om een partnerpensioen uit te stellen en pas te laten ingaan nadat de uitkeringen ingevolge de Anw zijn geëindigd,²⁷ vervalt. In de praktijk blijkt hieraan volgens de regering geen behoefte te bestaan.

Ook de rekenregels met betrekking tot het systeem van de bepaalde en de onbepaalde partner vervallen. Op grond van het huidige artikel 18b lid 4 Wet LB 1964 wordt bij een bepaalde partner gerekend met de feitelijke gegevens van die partner en bij een onbepaalde partner met een leeftijdsverschil tussen werknemer en partner van ten hoogste drie jaren. Door het introduceren van een premiegrens en een partnerpensioen vóór pensioendatum op risicobasis is er geen belang meer voor deze rekenregels. Een uitruil van risicopremies naar het ouderdompensioen en partnerpensioen bij overlijden op of na de pensioendatum is immers niet mogelijk aangezien een partnerpensioen op risicobasis geen waarde heeft die als basis voor de uitruil kan dienen.

Hoewel het uitgangspunt in het nieuwe stelsel is dat de uitkeringen variabel zijn, ongeacht de soort uitkering die gedaan wordt, is een vaste uitkering ook mogelijk, mits de uitkering niet meer bedraagt dan 50% van het laatstgenoten loon. Daarbij is het niet relevant of de uitkering gedaan wordt vanuit een risicodekking of vanuit een kapi-

22 Kamerstukken II 2021/22, 36 067, nr. 3, p. 207-208.

23 Voorgestelde artikel 61 lid 1 Pensioenwet.

24 Voorgestelde artikel 16 lid 1 onder a Pensioenwet. Dit geldt ook voor het wezenpensioen.

25 Kamerstukken II 2021/22, 36 067, nr. 3, p. 433.

26 Voorgestelde artikel 18b lid 3 Wet LB 1964.

27 Artikel 18b lid 6 Wet LB 1964 en V&A 08-035 van het Centraal Aanspreekpunt Pensioenen van de Belastingdienst.

taaldekking.²⁸ Het valt daarbij op dat de WTP voor het partnerpensioen niet voorziet in een keuzerecht voor de partner voor een variabele of vaste uitkering, zoals dat bij een flexibele premieovereenkomst of een premie-uitkeringsovereenkomst voor het ouderdompensioen wel het geval is in het voorgestelde artikel 63b Pensioenwet. Het is naar onze mening logisch dit recht ook aan de partners te bieden.

In het nieuwe stelsel kan echter een groot verschil ontstaan tussen een partnerpensioen dat ingaat ten gevolge van het overlijden vóór of het overlijden op of na de pensioendatum. In beide gevallen is sprake van een levenslange uitkering. Bij overlijden vóór de pensioendatum kan deze maximaal 50% van het laatste pensioengevend loon zijn. Bij overlijden op of na de pensioendatum is het maximaal 70% van het ouderdompensioen. Is het ouderdompensioen niet (fiscaal) maximaal, maar bijvoorbeeld maar 60% van het laatste pensioengevende salaris, dan is het partnerpensioen na pensioendatum niet 50% (zoals bij overlijden vóór pensioendatum) maar slechts 42% van het laatste pensioengevende salaris. De motie Stoffer/Ceder²⁹ wijst hierop en vraagt de regering de mogelijkheden voor het inzetten van een Anw-hiaatverzekering of een nabestaandenoverbruggingspensioen actief onder de aandacht van sociale partners te brengen, zodat zij dit kunnen meenemen in de vormgeving van het nabestaandenpensioen in de nieuwe pensioenovereenkomst. Deze pensioenen bieden echter geen oplossing als de pensioengerechtigde overlijdt na het bereiken van de AOW-leeftijd. Op grond van artikel 18f Wet LB 1964 is een nabestaandenoverbruggingspensioen namelijk een pensioen dat ingaat in de maand waarin de werknemer of gewezen werknemer overlijdt en uiterlijk eindigt bij het bereiken van de AOW-leeftijd. De hiervoor gesuggereerde aanpassing van artikel 18f Wet LB 1964 biedt wel een oplossing.

De Minister van SZW gaf in het wetgevingsoverleg van 5 december 2022 aan het verschil vóór en na pensioendatum uitlegbaar en vanuit oogpunt van gelijke behandeling op grond van leeftijd objectief gerechtvaardigd te vinden omdat het 'echt gewoon verschillende situaties zijn'. Het verschil in de situaties komt mede omdat de uitkeringen in geval van overlijden vóór dan wel vanaf de pensioendatum voor andere doelen zijn bedoeld. Bij dekking vóór de pensioendatum gaat het om het weggefallen arbeidsinkomen en bij dekking na de pensioendatum gaat het om het wegvallende aanvullende pensioen. De hoogte van het partnerpensioen probeert dus steeds aan te sluiten bij de inkomenssituatie op het moment van overlijden, ofwel het loon ofwel het pensioen dat de overleden persoon op enig moment ontving.³⁰ Wij menen dat deze verschillende doelen de situaties zodanig verschillend maken dat hier geen ongelijke behandeling is, of – zo dat wel het geval is – onderschrijven wij de visie van de minister dat hier een voldoende rechtvaardiging voor is.

28 Kamerstukken II 2021/22, 36 067, nr. 7, p. 107.

29 Kamerstukken II 2022/23, 36 067, nr. 161.

30 Kamerstukken II 2021/23, 36 067, nr. 185.

4. De premie

De premie voor pensioen op opbouwbasis moet zowel wat betreft de werkgeverspremie als de werknemerspremie voor alle deelnemers een gelijk percentage van het loon zijn dat voor de pensioenberekening in aanmerking wordt genomen.³¹ Onderscheid op welke grond dan ook, leeftijd, geslacht, gezondheid, is niet toegestaan. Deze gelijke premie geldt niet voor het nabestaandenpensioen op risicobasis. Daarvoor is een actuariële, progressieve, premie toegestaan. Echter moet de premie voor pensioen op risicobasis bij een pensioenregeling uitgevoerd door een verplichtgesteld bedrijfstakpensioenfonds voor alle deelnemers een gelijk percentage zijn van het loon dat voor de pensioenberekening in aanmerking wordt genomen. Deze voorschriften gelden niet voor de premie voor vrijwillige pensioenregelingen: die premie hoeft niet gelijk te zijn voor deelnemers, ook niet bij verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfonds.³² Hiernaast is het toegestaan om voor verschillende vormen van pensioen en voor verschillende pensioenregelingen verschillende premies vast te stellen. Voor bijvoorbeeld partnerpensioen kan dus een andere premie worden vastgesteld dan voor ouderdompensioen. Voor de door verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfonds uitgevoerde verschillende pensioenregelingen kunnen evenwel geen verschillende premies worden vastgesteld indien de verschillende pensioenregelingen dezelfde of nagenoeg dezelfde inhoud hebben.³³

Deze regels over de premie roepen ten aanzien van verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfonds twee vragen op.

1. Over vrijwillige aansluitingen

Moet de premie voor het pensioen op risicobasis en voor de verschillende pensioenregelingen die een verplichtgesteld bedrijfstakpensioenfonds uitvoert voor een vrijwillig, contractueel, aangesloten werkgever, die mitsdien niet onder de verplichtstelling valt, ook voldoen aan de eis van een voor alle deelnemers gelijke premie? Er is anders dan bij de risicodelingsreserve binnen de door een verplichtgesteld bedrijfstakpensioenfonds uitgevoerde flexibele pensioenregeling, bij de premie voor pensioen op risicobasis geen expliciete uitzondering gemaakt voor de vrijwillig aangesloten werkgever. Bij de uitvoering van de flexibele premieovereenkomst moet het verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfonds een risicodelingsreserve aanhouden, waar dat voor andere pensioenuitvoerders een mogelijkheid is.³⁴ Bij Vierde nota van wijziging is toegevoegd dat deze verplichting voor het verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfonds tot het aanhouden van een risicodelingsreserve alleen geldt: 'voor zover het basispensioenregelingen betreft die onder de verplichtstelling vallen'. De toelichting op de nota van wijziging zegt: 'Deze bepalingen moeten van toepassing zijn op de verplichtgestelde regelingen binnen het

31 Voorgestelde artikel 17 lid 1 Pensioenwet.

32 Voorgestelde artikel 17 lid 3 Pensioenwet.

33 Voorgestelde artikel 17 lid 3 Pensioenwet, overgenomen uit het huidige artikel 8 lid 3 Wet Bpf 2000.

34 Voorgestelde artikel 10b lid 2 en 8 Pensioenwet.

bedrijfstakpensioenfondsen.³⁵ Dit is een voor de hand liggende bepaling. Voor de vrijwillig aangesloten werkgevers werkt het bedrijfstakpensioenfonds immers niet als verplichtgesteld bedrijfstakpensioenfonds en is de uitgevoerde pensioenregeling voor die werkgevers geen verplichtgestelde regeling. De toevoeging is daarom naar ons oordeel eigenlijk overbodig; de nota van wijziging presenteert het ook niet als nieuw recht maar dat hiermee de regel slechts is 'verduidelijkt'. In de tekst van artikel 17 lid 2 Pensioenwet, zoals voorgesteld, is niet 'verduidelijkt' dat de regel van de gelijke premie voor het pensioen op risicobasis niet geldt voor de vrijwillig aangesloten werkgever. Ook hier menen wij dat deze verduidelijking ook niet nodig is om te concluderen dat betreffende regel niet geldt voor de vrijwillig aangesloten werkgever. Voor die werkgever functioneert het bedrijfstakpensioenfonds namelijk niet als verplichtgesteld bedrijfstakpensioenfonds. In de bespreking van vragen van rapporteurs is hierop ingegaan. Vraag 33 luidt: 'Kan de regering aangeven of het mogelijk is voor een verplicht gesteld fonds voor een regeling die niet uit hoofde van de verplichtstelling wordt afgesloten wel een leeftijdsafhankelijke premie voor risicoverzekeringen te voeren'. De minister antwoordde: 'In geval van een vrijwillige (excedent-)regeling bij een verplichtgesteld fonds mag een leeftijdsafhankelijke premie voor risicoverzekeringen worden gehanteerd'.³⁶ Het antwoord lijkt misschien alleen op vrijwillige pensioenregelingen (dat deel van de pensioenregeling waar de deelnemer de mogelijkheid heeft om deel te nemen) te zien, maar gezien de vraag moet het antwoord breder worden opgevat als betrekking hebbende op alle vrijwillig aangesloten werkgevers. Een vraag over vrijwillige pensioenregelingen zou ook weinig betekenis hebben, omdat de voorgestelde tekst (artikel 17 lid 3 Pensioenwet) voor die regelingen al expliciet vastlegt dat het voorschrift van gelijke premies niet geldt, ook niet bij een verplichtgesteld bedrijfstakpensioenfonds. Het antwoord weerspiegelt dan de enige logische uitkomst dat het verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfonds voor de vrijwillig aangesloten werkgever geen gelijke premies voor pensioen op risicobasis hoeft te hanteren en evenmin geldt voor de vrijwillig aangesloten werkgever het voorschrift van gelijke premies voor verschillende pensioenregelingen die dezelfde of nagenoeg dezelfde inhoud hebben.

2. Wanneer hebben pensioenregelingen niet dezelfde of nagenoeg dezelfde inhoud?

Nu volgens de WTP alle pensioenregelingen een premieovereenkomst belichamen, is het dan zo dat bij (enkel) verschillende premies voor verschillende pensioenregelingen reeds sprake is van (voldoende) verschillen tussen de regelingen? Dit lijkt niet aannemelijk omdat de pensioenregeling door meer elementen dan alleen de premie wordt bepaald, terwijl de premie in ieder geval mede een resultante zal zijn van de overige inhoud van de pensioenregeling, zoals het soort pensioenen en de (beoogde) hoogte daarvan. In de memorie van toelichting bij de WTP is gemotiveerd dat gelijke premies bij verplichtgestelde

bedrijfstakpensioenfondsen, in tegenstelling tot andere pensioenuitvoerders, juist bedoeld zijn om herverdeling te realiseren: 'die herverdeling [...] daarentegen beoogd om concurrentie tussen werkgevers in de bedrijfstak op de pensioenvoorziening te voorkomen'.³⁷ Dit sluit aan bij de memorie van toelichting op artikel 8 Wet Bpf 2000, waar de voorgestelde tekst van artikel 17 lid 3 Pensioenwet mee overeenkomt: 'De voorwaarde van doorsneepremie beoogt immers de solidariteit tussen alle deelnemers [...] te bevorderen. Het is niet de bedoeling dat hieraan door het aanbrengen van minimale verschillen in de collectieve regelingen binnen het fonds afbreuk kan worden gedaan'.³⁸ Gelet op deze toelichting – die ook relevant is voor de uitleg van het voorgestelde artikel 17 lid 3 Pensioenwet – oordelen wij dat niet enkel een premieverschil kan rechtvaardigen dat de bedrijfstakbrede solidariteit wordt doorbroken, zodat hier geen uitzondering op de gelijke premie geldt, tenzij er op andere onderdelen van de pensioenregeling een voldoende verschil is.

5. Einde deelneming – einde dekking

Het partnerpensioen bij overlijden vóór de pensioendatum is altijd op risicobasis.³⁹ Dat betekent dat er alleen risicodekking is zolang de werknemer of gewezen werknemer deelnemer in de pensioenregeling (met een regeling betreffende partnerpensioen) is. Bij het einde van het deelnemerschap is het uitgangspunt dat de dekking vervalt.⁴⁰ Dit betekent ook dat in geval van een scheiding er geen bijzonder partnerpensioen als bedoeld in artikel 57 Pensioenwet aan de ex-partner kan worden toegekend.⁴¹ Het onmiddellijk bij het einde van de deelneming vervallen van de risicodekking en het bijgevolg van de ene op de andere dag niet meer verzekerd zijn voor partnerpensioen, kan in geval van onverwacht overlijden van de gewezen deelnemer tot schrijnende situaties leiden. In de WTP zijn daarom voorzieningen getroffen gericht op een tijdelijke voortzetting van de dekking na het einde van de deelneming. Breder bekeken dan het moment van einde van de deelneming en de (korte) periode daarna, kan het ontbreken van een partnerpensioen voor de achterblijvende partner zeer nadelig zijn. De WTP geeft ook mogelijkheden om de dekking ook na de tijdelijke voortzetting na het einde van de deelneming in stand te houden.

5.1 Automatische voortzetting dekking

De WTP regelt dat in een aantal situaties de dekking van het partnerpensioen op risicobasis automatisch, door wetsduiding, wordt voortgezet. De Pensioenwet bepaalt ook nu dat de aanspraak op partnerpensioen op risicobasis behouden blijft indien de gewezen deelnemer een

³⁵ Kamerstukken II 2022/23, 36 0676, nr. 91.

³⁶ Beantwoording vragen van rapporteurs, Blok contracten, Kamerstukken II 2022/23, 36 067, nr. 89.

³⁷ Kamerstukken II 2021/22, 36 067, nr. 3, p. 22.

³⁸ Kamerstukken II 1999/2000, 27 073, nr. 3, p. 4. Zie ook Nota naar aanleiding van het verslag waarin het belang van de bedrijfstakbrede solidariteit is benadrukt, Kamerstukken II 1999/2000, 27 073, nr. 6, p. 4.

³⁹ Voorgestelde artikel 16 lid 1 onderdeel a Pensioenwet.

⁴⁰ Daar wijst de memorie van toelichting bij de WTP ook op, Kamerstukken II 2021/22, 36 067, nr. 3, p. 201.

⁴¹ Wij wezen er eerder op dat dit tot een revival van het pensioenverweer bij scheiding kan leiden. Lutjens, Kappelle, Dieleman, Van der Poel & Schop, TPV 2021/38.

uitkering uit de Werkloosheidswet of een werkloosheidsuitkering van zijn woonland, anders dan Nederland, ontvangt.⁴² Deze voortzetting tijdens WW komt terug in de WW en de WTP voegt enkele andere gevallen waarin de dekking wordt voortgezet toe.⁴³ Hieronder noemen wij alle in het wetsvoorstel opgenomen voortzettingssituaties.

Tijdens een uitkering op grond van de Werkloosheidswet. De risicodekking partnerpensioen wordt voortgezet indien de gewezen deelnemer direct na beëindiging van de deelneming recht heeft op een uitkering uit de Werkloosheidswet of uit de werkloosheidsregeling van zijn woonland en de gewezen deelnemer die uitkering ook ontvangt. Eveneens is er voortzetting van de dekking indien de werkloosheidsuitkering ontvangen wordt direct aansluitend aan voortzetting bij een – hieronder verder besproken – uitkering op grond van de Ziektewet. De voortzetting sluit aan bij de dekking zoals die gold direct voorafgaand aan het einde van de deelneming. Er wordt bij de mate van voortzetting rekening gehouden met de omvang van de werkloosheid; gedeeltelijke werkloosheid impliceert een dienovereenkomstige gedeeltelijke voortzetting. Deze WW-voortzettingduur is afhankelijk van het arbeidsverleden, maar bedraagt ten minste drie maanden en kan ten hoogste 24 maanden zijn.⁴⁴ Daarna vervalt deze voortgezette dekking.

Tijdens een uitkering op grond van de Ziektewet. De voortzetting van de dekking in deze situatie was in het oorspronkelijke wetsvoorstel niet opgenomen en pas in de loop van de behandeling van de WTP via amendement toegevoegd.⁴⁵ Bij ziekte tijdens het dienstverband is voorzien in loondoorbetaling door de werkgever. De deelneming in de pensioenregeling zal dan blijven voortduren. Indien evenwel het dienstverband van de zieke werknemer eindigt, bijvoorbeeld omdat de werkgever ophoudt te bestaan, en de werknemer dan een uitkering op grond van de Ziektewet ontvangt, zou de dekking van partnerpensioen volgens het oorspronkelijke wetsvoorstel vervallen. Dat zou ook het geval zijn indien aansluitend aan de uitkering uit de Werkloosheidswet een Ziektewetuitkering zou worden ontvangen en eveneens indien die WW-uitkering niet direct na beëindiging van het dienstverband, maar na het einde van de Ziektewetuitkering, zou worden ontvangen. Die leemte in de voortzetting van de dekking is opgevuld met het amendement.

Tijdens een periode van drie maanden. De dekking wordt rechtstreeks na beëindiging van de deelneming voor een periode van drie maanden voortgezet, tenzij er sprake is van voortzetting op grond van een van de twee hiervoor besproken situaties. De wettelijke termijn van voortzetting van de dekking is drie maanden. In de pensioenover-

eenkomst kan een langere termijn van zes maanden voor voortzetting van de dekking zijn opgenomen; de partijen bij de pensioenovereenkomst kunnen die langere periode opnemen indien zij dit gewenst vinden, bijvoorbeeld omdat dit meer aansluit bij de 'in between jobs'-perioden in de sector.⁴⁶ Deze voortzetting is evenwel nooit langer dan tot het moment dat er sprake is van een nieuw dienstverband of ingang van het ouderdomspensioen. Een amendement om de voortzettingperiode standaard zes maanden te laten zijn en de partijen bij de pensioenovereenkomst de bevoegdheid te geven een langere periode overeen te komen, is verworpen.⁴⁷ Omdat deze voortgezette dekking van drie of zes maanden uiterlijk bij een nieuw dienstverband eindigt, zal er helemaal geen voortgezette dekking zijn indien er een aansluitend nieuw of ander dienstverband is. Deze tijdelijke voortgezette dekking is vooral bedoeld om voor de werknemer tussen twee dienstverbanden de dekking niet te laten vervallen. Is er een nieuw dienstverband dan eindigt deze voortzetting direct, ongeacht of in het nieuwe dienstverband een regeling voor partnerpensioen is opgenomen, dan wel een minder goede regeling dan in het eerdere dienstverband. Het is aan de werknemer of hij de nieuwe dienstbetrekking met de daarbij horende arbeidsvoorwaarden, waaronder afspraken over (partner)pensioen, zal aangaan.⁴⁸ Ook indien er een langere onderbreking is dan drie (of zes) maanden, zonder voortzetting wegens een WW- of Ziektewetuitkering, vervalt de dekking. Dat zal bijvoorbeeld materieel zijn voor de werknemer die als zelfstandige aan de slag gaat. Deze voortzetting bij beëindiging van de deelneming is niet van toepassing indien de deelnemer zijn deelneming in een vrijwillige pensioenregeling beëindigt.⁴⁹

Het beeld van het voorgaande is dat er geen abrupt einde aan de dekking van het partnerpensioen komt bij het einde van de deelneming, maar dat de gewezen deelnemer attent moet zijn, want de voortzettingperiode is beperkt in tijd. Ook zal de werknemer erop bedacht moeten zijn dat de dekking niet vanzelfsprekend altijd aanwezig zal zijn bij een nieuw dienstverband.

5.2 Voortzetten dekking door uitruil

De WTP introduceert een nieuwe mogelijkheid voor voortzetting van de dekking van het partnerpensioen na afloop van de automatische voortzetting van dekking als hiervoor besproken. Dan heeft de gewezen deelnemer op grond van het voorgestelde artikel 61a Pensioenwet het recht om een deel van het ouderdomspensioen om te rui-

42 Huidige artikel 55 lid 5 Pensioenwet.

43 Voorgestelde nieuwe lid 4 van artikel 55 Pensioenwet.

44 Artikel 42 Werkloosheidswet. Bij het ontvangen van een werkloosheidsuitkering van het woonland is de voortzettingduur afhankelijk van de uitkeringsduur van die uitkering.

45 Amendement Omtzigt, *Kamerstukken II 2022/23*, 36 067, nr. 171.

46 Die mogelijkheid is toegevoegd via amendement Ceder, *Kamerstukken II 2022/23*, 36 067, nr. 55.

47 Amendement Omtzigt, *Kamerstukken II 2022/23*, 36 067, nr. 72. De minister ontraadde dit omdat dit tot een 'onwenselijke verscheidenheid aan afspraken over de uitlooperperiode' zou kunnen leiden, brief van de minister van 31 oktober 2022, *Kamerstukken II 2022/23*, 36 0676, nr. 54, p. 8.

48 Zie ook de memorie van toelichting bij de WTP, *Kamerstukken II 2021/22*, 36 0676, nr. 3, p. 202.

49 Aldus de memorie van toelichting bij de WTP, *Kamerstukken II 2021/22*, 36 0676, nr. 3, p. 201.

len naar partnerpensioen op risicobasis.⁵⁰ Deze voortzetting van de dekking is mogelijk gedurende in ieder geval een periode van 15 jaar.⁵¹ De partijen bij de pensioenovereenkomst kunnen een langere periode overeenkomen. De minimale voortzetting waar de gewezen deelnemer recht op heeft is evenwel 15 jaar, maar het is aan de gewezen deelnemer of hij van deze voortzettingsmogelijkheid gebruik wil maken en zo ja, hoe lang. Het mag voor een kortere duur. Overigens kan de pensioenregeling ook voorzien in een maximum van de uitruil en mag door de uitruil het ouderdomspensioen niet beneden het afkoopbedrag voor kleine pensioenen (artikel 66 Pensioenwet) komen. Het voortzetten van de dekking van het partnerpensioen kan schrijnende gevallen voorkomen in de situatie dat de gewezen deelnemer overlijdt zonder dat er elders dekking voor een partnerpensioen is. Maar de gewezen deelnemer die voor deze voortzetting kiest, moet zich er wel van bewust zijn dat dit een vorm van uitruil van ouderdomspensioen in partnerpensioen is, waardoor het ouderdomspensioen lager wordt. Het voortgezette partnerpensioen wordt immers gefinancierd uit het kapitaal dat bestemd is voor het ouderdomspensioen, waarbij de hoogte van de onttrekking bepaald wordt door de benodigde risicopremie voor voortzetting van de dekking. Zo kan de gewezen deelnemer door te kiezen voor voortzetting van de dekking een mogelijk ander schrijnend geval creëren, want wanneer de gewezen deelnemer niet overlijdt vóór zijn pensioendatum zal door de uitruil een (flink) deel van zijn ouderdomspensioen zijn verdwenen.⁵² Voor het netto-partnerpensioen wijzen wij erop dat voortgezette dekking uitsluitend mogelijk is door uitruil met netto-ouderdomspensioen en niet met het bruto-ouderdomspensioen. Er moet dus wel netto-ouderdomspensioenkapitaal zijn, anders is de hier beschreven voortzetting van de dekking van het netto-partnerpensioen niet mogelijk.⁵³ Dit is zo wegens de vanuit de 'fiscale hygiëne' voorgeschreven strikte financiële scheiding die tussen bruto- en nettopensioen moet zijn aangebracht waardoor bruto- en nettopensioen niet met elkaar vermengd kunnen worden.⁵⁴ Om te voorkomen dat gewezen deelnemers door de uitruil onbewust een (te) groot deel van hun ouderdomspensioen

verliezen, voorzag het wetsvoorstel oorspronkelijk in de bepaling dat de gewezen deelnemer jaarlijks moest aangeven of hij instemt met voortzetting van de dekking van het partnerpensioen via deze uitruil met ouderdomspensioen.⁵⁵ Zonder instemmingsverklaring was de default dat de voortzetting van de dekking eindigt. Bij amendement is dit omgedraaid: na de jaarlijks door de pensioenuitvoerder te verstrekken informatie over de gevolgen van voortzetting van de uitruil wordt deze uitruil alleen stopgezet indien de gewezen deelnemer aangeeft dit niet te willen voortzetten.⁵⁶ De default is dus het voortzetten van de dekking. Hiermee wil het amendement voorkomen dat de dekking van partnerpensioen onbedoeld en onbewust stopt, bijvoorbeeld omdat de informatie van de pensioenuitvoerder niet goed is gelezen of begrepen is of de informatie bijvoorbeeld door ziekte niet is gelezen. Door de default aan te passen van stopzetten naar voortzetten, voorkomt dit volgens de indieners van het amendement schrijnende gevallen bij nabestaanden van deelnemers. Uiteraard is dit op zichzelf helemaal waar. Maar, zoals gezegd, gewezen deelnemers die de dekking onbewust en onnodig laten doorlopen, bijvoorbeeld omdat zij de informatie niet goed hebben gelezen of begrepen, worden op pensioendatum geconfronteerd met een (veel) lager ouderdomspensioen.⁵⁷

Het Kamerlid Omtzigt stelde in een amendement⁵⁸ voor om het mogelijk te maken om, wanneer een pensioenregeling niet voorziet in een partnerpensioen en de deelnemer komt te overlijden vóór de pensioendatum, het tot op dat moment voor het ouderdomspensioen bestemde bestaande pensioenkapitaal van rechtswege om te zetten in een partnerpensioen tot ten hoogste 50% van het pensioengevend loon. Een soort van automatische uitruil. Indien het partnerpensioen wel in de pensioenregeling was opgenomen maar minder bedraagt dan 40% van het pensioengevend loon, zou het kapitaal voor ouderdomspensioen omgezet worden voor aanvulling van het partnerpensioen tot 50% van het pensioengevend loon. De Minister van SZW ontraadde dit amendement omdat sociale partners vrij zijn om in de pensioenregeling een nabestaandenpensioen aan te bieden. Het amendement maakt hier inbreuk op. Het regelt immers dat in pensioenregelingen waar er geen afspraken zijn voor partnerpensioen, het ouderdomspensioen gebruikt wordt om alsnog een uitkering te doen bij overlijden van de deelnemer. Indirect is er dan toch sprake van een partnerpensioen. Ook de automatische aanvulling van het partnerpensioen tot 50% gaat naar het oordeel van de minister in tegen de onderhandelingsvrijheid van sociale partners. De hoogte van de dekking van het nabestaandenpensioen is immers maximaal 50%. Het staat de partijen bij de pensioenovereenkomst vrij om een lager percentage te kiezen. Door het amendement wordt een 'te laag' overeengekomen part-

50 De nu al in artikel 60 Pensioenwet opgenomen mogelijkheid om op pensioendatum ouderdomspensioen te ruilen in partnerpensioen blijft onder de WTP bestaan, maar dan is het dus een ruil in partnerpensioen op opbouwbasis, zie voorgestelde gewijzigde tekst van artikel 61 Pensioenwet.

51 De minimale termijn is mogelijk gemaakt via amendement Stoffer, *Kamerstukken II 2022/23*, 36 067, nr. 82. Het oorspronkelijke wetsvoorstel legde geen beperking op wat betreft de maximale duur zodat in de pensioenovereenkomst een beperking in tijd mogelijk was, zie de memorie van toelichting bij de WTP, *Kamerstukken II 2021/22*, 36 0676, nr. 3, p. 204.

52 Zie voor de effecten die dit kan hebben, Lutjens, Kappelle, Dieleman, Van der Poel & Schop, *TPV 2021/38*, onderdeel 3.3.

53 Zie in deze zin ook de antwoorden van de minister op vragen in het schriftelijk overleg aanpassing in het nettopensioen, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/02/02/antwoorden-schriftelijk-overleg-ontwerpbesluit-tot-wijziging-van-het-besluit-uitvoering-pensioenwet>.

54 Dat is thans neergelegd in artikel 41 Besluit uitvoering Pensioenwet en dat blijft zo op grond van het ontwerpbesluit aanpassing Besluit uitvoering Pensioenwet vanwege aanpassing van de regeling voor nettopensioen onder de WTP, zoals gevoegd als bijlage bij *Kamerstukken II 2022/23*, 36 067, nr. 28.

55 Gewijzigde tekst artikel 61a op grond van de Nota van Wijziging, *Kamerstukken II 2021/22*, 36 067, nr. 8.

56 Amendement Palland c.s., *Kamerstukken II 2022/23*, 36 067, nr. 47.

57 Zie voor de effecten die dit kan hebben, Lutjens, Kappelle, Dieleman, Van der Poel & Schop, *TPV 2021/38*, onderdeel 3.3.

58 *Kamerstukken II 2022/23*, 36 067, nr. 73.

nerpensioen automatisch aangevuld tot 50% vanuit het ouderdomspensioen. Het levert daarnaast ook extra kosten op aangezien in de financiering van het ouderdomspensioen hier geen rekening mee is gehouden. Het leidt dus tot meer premie-inleg.⁵⁹ Het amendement werd verworpen.

5.3 Voortzetten pensioenregeling op grond van premievrijstelling

Veel pensioenregelingen kennen de faciliteit van premievrije voortzetting van de deelneming tijdens arbeidsongeschiktheid, waarbij dit meestal verbonden is aan het ontvangen van een uitkering op grond van de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (Wia) en de op grond van de Wia vastgestelde mate van arbeidsongeschiktheid. Indien de pensioenregeling een zodanige premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid kent, wordt de pensioenregeling en daarmee ook de risicodekking van het partnerpensioen voortgezet zolang en naar de mate waarin de deelnemer of gewezen deelnemer arbeidsongeschikt is. Deze voortzetting moet in de pensioenregeling opgenomen zijn; het is geen wettelijk of in de WTP voorgesteld geval van voortzetting. Het amendement om voortzetting van de risicodekking tijdens een Wia-uitkering wel in de WTP op te nemen, als vangnet voor het geval de pensioenregeling hier niet in voorziet, is verworpen.⁶⁰

5.4 Vrijwillig voortzetten pensioenregeling

Behalve het voortzetten van de dekking is het ook mogelijk de pensioenregeling als zodanig vrijwillig voort te zetten. Dit kan nu ook al op grond van artikel 54 Pensioenwet voor de deelnemer die gewezen werknemer wordt; de WTP brengt hierin geen wijziging. Dit is niet een voortzetting van de dekking van alleen het partnerpensioen door een uitruil met ouderdomspensioen, maar een voortzetting van de gehele pensioenregeling als zodanig. Dat impliceert dat de gewezen deelnemer hiervoor de volledige premie verschuldigd is die op grond van de pensioenregeling verschuldigd zou zijn. Het voordeel van deze voortzetting is dat het kapitaal voor het ouderdomspensioen niet wordt geplukt, zoals bij uitruil, en ook de voortzetting van premiebetaling voor – ingevolge de WTP – opbouw van vermogen of kapitaal voor het ouderdomspensioen doorgaat. Het nadeel is dat de gewezen deelnemer zelf de volledige premie moet betalen, waarvoor hij niet altijd de middelen zal hebben.

Deze vrijwillige voortzetting is – als uitvloeisel van de regels over taakafbakening – maar beperkt in tijd mogelijk, namelijk gedurende ten hoogste drie jaar of gedurende de periode van arbeidsongeschiktheid dan wel het ontvangen van een loonvervangende uitkering. Indien de pensioenregeling premievrijstelling kent of indien bij de automatische voortzetting volgens de WTP een WW- of Ziektewetuitkering wordt genoten, is de vrijwillige voortzetting van de pensioenregeling overbodig om blijvende dekking van het partnerpensioen te verkrijgen. In die gevallen is er als besproken automatische voortzetting door wetsduiding.

Voor de gewezen deelnemer die winst uit onderneming als bedoeld in artikel 3.8 Wet IB 2001 geniet, kan de voortzetting overigens ten hoogste tien jaar duren en als maatregel van overgangsrecht zelfs ten hoogste vijftien jaar indien deze persoon voor inwerkingtreding van de WTP gewezen deelnemer is geworden.⁶¹

5.5 Resume

Resumerend vóór de pensioendatum in uitgangspunt strikt gebonden is aan (blijvende) deelneming in de pensioenregeling. De automatische voortzetting voorkomt een plotseling wegvallen van de dekking na einde van de deelneming voor een betrekkelijk korte periode. Na die periode van automatische voortzetting komt de voortzetting van de dekking aan op eigen keuzes en verantwoordelijkheid van de gewezen deelnemer. Hij kan ouderdomspensioen ruilen in partnerpensioen op risicobasis. Dat gaat ten koste van de hoogte van het ouderdomspensioen. Dit is voor in ieder geval 15 jaar mogelijk. Hij kan ook kiezen voor vrijwillige voortzetting. Daar moet de gewezen deelnemer dan uit eigen middelen de premie voor opbrengen, hetgeen niet altijd mogelijk zal zijn. Deze voortzetting kan voor werknemers voor ten hoogste drie jaar en voor degenen die winst uit onderneming genieten voor ten hoogste tien jaar, maar in relatie tot invoering van de WTP voor ten hoogste 15 jaar voor degene die voor inwerkingtreding van de WTP gewezen deelnemer is geworden. Bij deze vrijwillige voortzetting blijft het ouderdomspensioen niet alleen in stand, maar wordt de opbouw daarvan tijdens de periode van vrijwillige voortzetting eveneens voortgezet. De periode van voortzetting is voor zeker de werknemer wel aanzienlijk korter dan de periode van uitruil. Is na de periode van uitruil of vrijwillige voortzetting (of direct na de automatische voortzetting indien niet voor uitruil of vrijwillige voortzetting wordt gekozen) de verzekering van een partnerpensioen gewenst, dan zal de betrokkene hiervoor binnen de derde pijler een voorziening kunnen treffen. Dat kan bijvoorbeeld bij een overlijdensrisicoverzekering vaak tegen (aanzienlijk) lagere kosten dan de voortzetting van de deelneming. Ieder zal een op de eigen en partnersituatie toegesneden keuze moeten maken.

6. Restitutie

Met name bij rechtstreeks verzekerde regelingen komt de zogenoemde restitutievorm voor. Bij deze verzekeringsvorm is sprake van een opbouw van een pensioenkapitaal voor het ouderdomspensioen en een uitkering ten gevolge van overlijden vóór de pensioendatum ter grootte van de som van de tot dat moment betaalde premies (de restitutie).

De regering ziet verschillende bezwaren bij het toestaan van een restitutievorm, naast een standaard uitlooptekking. Zo kan een restitutiepolis leiden tot schijnzekerheid bij de nabestaande, op voorhand is namelijk niet te voorspellen hoe hoog de nabestaandenpensioenuitkering zal zijn. Maar belangrijker nog, het toestaan van een restitutie

59 Aldus de brief van de minister van 31 oktober 2022, *Kamerstukken II* 2022/23, 36 0676, nr. 54, p. 8.

60 Amendement Omtzigt, *Kamerstukken II* 2022/23, 36 067, nr. 87.

61 Voorgestelde artikel 220hb Pensioenwet.

tiepolis leidt niet tot de beoogde en gewenste uniformiteit voor het nabestaandenpensioen. Om deze redenen heeft de regering dan ook niet gekozen voor het toestaan van een restitutiepolis ter vermindering van de risico's bij einde dienstverband.⁶² Door de voorgestelde tekst van artikel 16 lid 1 onderdeel a Pensioenwet betreft een partnerpensioen bij overlijden vóór pensioendatum een partnerpensioen op risicobasis. Daarom is de restitutievariant na het overgangstijdstip naar de WTP niet meer toegestaan. De restitutievariant kent immers een (beperkte) mate van opbouw.

Tijdens de parlementaire behandeling vroeg de Tweede Kamer meerdere malen om een nadere toelichting hierop. De regering herhaalde telkens de overwegingen zoals genoemd in de memorie van toelichting. Zo geeft de regering in antwoord op vragen van de VVD-fractie of het mogelijk is om binnen de kaders van het wetsvoorstel een vorm van restitutie mogelijk te maken aan; *“in het nieuwe stelsel voor nabestaandenpensioen is ervoor gekozen om het risico op overlijden voor pensioendatum enkel nog mogelijk te maken op risicobasis. Het toestaan van een bepaalde vorm van restitutie betekent feitelijk dat er ook een kapitaalgedekt partnerpensioen wordt toegestaan ter dekking van het overlijden voor pensioendatum. Vanuit het oogpunt van uniformering van het partnerpensioen acht de regering dat niet wenselijk. Daarnaast is de regering van mening dat een vorm van restitutie tot schijnzekerheid kan leiden bij deelnemer en de partner, op voorhand is immers niet te voorspellen hoe hoog het aan te kopen partnerpensioen is.”*⁶³ Met name dit laatste argument spreekt ons zeer aan. Een overlijdensdekking op basis van restitutie van de betaalde premie wekt de suggestie dat er een nabestaandenvoorziening is. Indien de deelnemer echter kort na aanvang van het deelnemerschap overlijdt, is er op basis van slechts één of enkele premies die zijn betaald, sprake van een zeer laag partnerpensioen, dat absoluut onvoldoende is om te voorzien in een adequate levenslange uitkering voor de waarschijnlijk nog jonge partner. Via een volledig partnerpensioen op risicobasis, met de hiervoor beschreven mogelijkheden om de dekking voort te zetten na einde deelnemerschap, is wel steeds sprake van een adequate nabestaandenvoorziening en is een aanvullende uitkering uit de restitutie dus niet nodig. Wij merken daarbij op dat ook in het huidige stelsel restitutie slechts mogelijk is indien en voor zover het partnerpensioen daardoor niet fiscaal bovenmatig wordt.

Daarnaast maakt de restitutiemogelijkheid het stelsel nodeloos ingewikkeld. Naast de informatie die de pensioenuitvoerder moet verstrekken over mogelijkheden om de risicodekking ook na einde deelnemerschap voort te zetten,⁶⁴ moet er ook informatie worden verstrekt over de restitutedekking en de eventueel daaruit voortvloeiende mogelijkheden om de partnerdekking aan te vullen. De eisen voor een dergelijke informatieverstrekking zijn in het wetsvoorstel in artikel 48 en 48a Pensioenwet fors uitgebreid. De informatie moet de deelnemer inzicht geven in

de keuzemogelijkheden die er zijn in de pensioenregeling, de gevolgen van belangrijke gebeurtenissen voor het pensioen en de gevolgen van een keuze of combinaties van keuzes voor het pensioen. De pensioenuitvoerder moet bevorderen dat de informatie de deelnemer, gewezen deelnemer, gewezen partner of pensioengerechtigde aanzet tot relevante actie. Tenslotte moet de pensioenuitvoerder de deelnemer, gewezen deelnemer, gewezen partner of pensioengerechtigde op adequate wijze begeleiden bij het maken van een passende keuze. Volstrekt nuttige en terechte aanscherping van de informatieplicht van de pensioenuitvoerder, daarover geen misverstand. Maar het is naar onze mening niet nodig deze verplichting te verzwaren door een restitutedekking toe te voegen met niet of nauwelijks aantoonbare toegevoegde waarde.

De Tweede Kamer was echter niet overtuigd door de argumentatie van de regering. Al dan niet ingefluisterd door aanbieders die er belang bij hebben dit product te kunnen blijven voeren, dienden de Kamerleden Stoffer en Ceder een motie⁶⁵ in, die de Kamer aannam. De motie verzoekt de regering te onderzoeken of en hoe een restitutiemogelijkheid in het nabestaandenpensioen ingevoerd kan worden en de Kamer hier vóór 1 juni 2023 over te informeren, zodat deze mogelijkheid alsnog ingevoerd kan worden bij een positieve uitkomst van het onderzoek. Nu is er natuurlijk niets mis mee om onderzoek te verrichten, maar de onderbouwing van de motie is bijzonder. De indieners constateren namelijk: *“dat de Wet toekomst pensioenen regelt dat er bij overlijden voor pensioendatum recht is op een uitkering op risicobasis, mits hiervoor een (voortgezette)-dekking is. Dat het hierdoor voor kan komen dat deelnemers jarenlang premie hebben afgedragen, maar onverzekerd overlijden waardoor er geen recht is op een nabestaandenpensioen.”* Uit deze constatering blijkt dat de indieners (en de overige Kamerleden die voor deze motie stemden) de verzekeringstechnische achtergronden onvoldoende doorzien.

Het wezenskenmerk van een risicoverzekering is dat er geen uitkering volgt als het verzekerde risico zich niet gedurende de verzekeringsperiode voordoet. De jaarlijkse premie dient ter dekking van het risico, ook als dat zich in het desbetreffende verzekeringsjaar niet manifesteert. Dat geldt voor een brandverzekering (als het huis niet afbrandt in enig jaar, krijgt de eigenaar niets uitgekeerd maar moet hij het volgende jaar wel weer premie betalen), als voor een autoverzekering (als er geen schade is gereden, is er geen uitkering maar wel weer een volgende jaarpremie) als voor een overlijdensrisicoverzekering naast een hypotheek. Die keert alleen uit als de huiseigenaar vóór de afgesproken einddatum overlijdt. Als hij (heel kort) daarna overlijdt, dan keert de verzekering niet uit. Ondanks het feit dat er jarenlang premies werden afgedragen. En bij een partnerpensioen op risicobasis is dat niet anders.

Het ouderdompensioen keert alleen uit indien de (gewezen) deelnemer levend en wel zijn pensioendatum haalt.

62 Kamerstukken II 2021/22, 36 067, nr. 3, p. 300-301.

63 Kamerstukken II 2021/22, 36 067, nr. 7, p. 137.

64 Voorgestelde artikel 61a lid 3 Pensioenwet.

65 Kamerstukken II 2022/23, 36 067, nr. 160.

Gaat hij eerder dood, dan hoeft de verzekeraar niet uit te keren. De partner krijgt een uitkering uit hoofde van het partnerpensioen op risicobasis. Een verzekering die alleen uitkeert als de verzekerde op de einddatum in leven is, is dan ook goedkoper dan een verzekering die ook bij eerder overlijden uitkeert. Ook al bedraagt de uitkering slechts de som van de betaalde premies. Want ook de premieresstitutie is een uitkering ten gevolge van overlijden, waarvoor een risicopremie verschuldigd is. En dat is een extra argument om de restitutievariant niet in de wet op te nemen. Het wordt er onnodig duurder van. Mocht de restitutievariant naar aanleiding van de motie alsnog in de wet worden opgenomen, dan is het aan de sociale partners om te bepalen of en in hoeverre zij deze extra kosten aanvaardbaar vinden voor een dekking die, gezien de overige hiervoor beschreven mogelijkheden, niet echt noodzakelijk is en ook moeilijk te verenigen is met een pensioen op risicobasis.

7. Slotbeschouwing – doel bereikt?

Er is op dit moment een grote verscheidenheid in de wijze waarop in pensioenregelingen het partnerpensioen is vormgegeven: op opbouwbasis bij overlijden op de pensioendatum of op risicobasis, als basispensioenregeling of als vrijwillige pensioenregeling, eisen zijn verschillend om als ongehuwd samenwonende partner in aanmerking te komen. Die verscheidenheid maakt dat het voor partners lang niet altijd duidelijk is of er dekking is voor partnerpensioen en leidt bij hen tot onbegrip indien na wisseling van werkgever en deelneming in een andere pensioenregeling de voorwaarden om als ongehuwde samenwonende partner voor partnerpensioen in aanmerking te komen anders zijn. De standaardisering die is doorgevoerd met zowel het uniforme partnerbegrip als met de regel dat het nabestaandenpensioen bij overlijden vóór de pensioendatum altijd op risicobasis is, geeft een uniformiteit waardoor de door de verscheidenheid veroorzaakte onduidelijkheid wel is weggenomen. Dat verkleint de kans op schrijnende gevallen.

De regel dat het partnerpensioen op risicobasis een percentage van het loon dient te zijn en diensttijdonafhankelijk is, zal ook zeker bijdragen aan een beter en in ieder geval eenduidig niveau van het partnerpensioen.

Er kunnen ook na invoering van de WTP situaties zijn dat er geen of een lage dekking van het partnerpensioen is. Dit kan zich ten eerste voordoen wanneer de werkgever geen regeling voor partnerpensioen kent, hetgeen met name voor de werknemer een aandachtspunt is bij verandering van werkgever en de vorige werkgever wel een partnerpensioenregeling kende, of wel sprake is van een partnerpensioen, maar alleen op vrijwillige basis, waarvoor de werknemer dan zelf moet kiezen om aan deel te nemen. Ten tweede kan zich dit voordoen wanneer de werknemer na de periode van automatische voortzetting van de dekking niet kiest voor of voortzetting van de dekking (door uitruil of door vrijwillige voortzetting), noch voor een andere vorm van dekking (in bijvoorbeeld de derde pijler). Ten derde kan de hoogte van het partnerpensioen tegenvallen. Het partnerpensioen bij overlijden vóór de pensioendatum mag 50% van het loon zijn, maar gezien de

kosten is niet ondenkbeeldig dat het partnerpensioen op een (veel) lager niveau overeengekomen zal worden. In al deze gevallen zullen er teleurstellingen in de verwachtingen optreden, die tot een schrijnende situatie kunnen leiden. Betekent dit dat de wetgever hier meer regels had moeten opstellen om de teleurstellingen hoe dan ook te voorkomen? Wij menen van niet. Het gaat hier enerzijds om een aanvullend pensioen, waarvan de invulling de verantwoordelijkheid is van de sociale partners, en anderzijds ligt er een eigen verantwoordelijkheid van de (gewezen) werknemer om goede inkomenszorg voor zijn nabestaanden in te vullen. Daar moet de (gewezen) werknemer wel toe in staat worden gesteld. Daar is goede informatie wel noodzakelijk voor en die mag worden verwacht van zowel de werkgever, bij het aangaan van een arbeidsovereenkomst, als van de pensioenuitvoerder, bij de aanvang van de deelneming in de pensioenregeling. De informatieverplichtingen van de pensioenuitvoerders scherpert de WTP aanzienlijk aan. Hoe dat ingevuld wordt, is de verantwoordelijkheid van de pensioenuitvoerders en zij zullen deze taak echt goed moeten gaan oppakken. De correctheid en duidelijkheid van de informatie zal bepalen of de (gewezen) werknemer voldoende in staat is gesteld eigen keuzes en afwegingen te maken. Indien de informatie voldoende is geweest en de werknemer vervolgens kiest om geen dekking voor het partnerpensioen voort te zetten of anders te regelen, dan kan er bij overlijden nog steeds een schrijnende situatie voor de nabestaanden zijn, maar dat is dan te wijten aan de – kennelijk welbewust – gemaakte keuze van de (gewezen) werknemer. Nog steeds kan dit schrijnend zijn voor nabestaanden, maar wij zien hier geen verantwoordelijkheid voor de wetgever, noch een grond om de werkgever en/of pensioenuitvoerder hier verantwoordelijk voor te houden.